

ХОМА Д. М.

к. е. н., доцент

ПВНЗ «Університет економіки і підприємництва», м. Хмельницький

dmitriy_khoma@ukr.net

**ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ
В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ**

Метою статті є уніфікація проблем обліку та аудиту розрахунків з оплати праці в умовах сучасної економічної кризи в Україні та пропозиція шляхів вирішення цих проблем. У статті досліджуються показники мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму громадян. Досягнення поставленої мети відбулось за рахунок проведення аналізу як літературних джерел з проблематики цього питання, так і опитування спеціалістів-практиків з обліку та аудиту. Результатом дослідження є конкретизація вищевказаних проблем, їх діагностика з боку обліку та аудиту, а також надання шляхів їх вирішення.

Ключові слова: мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум, ціна робочої сили, оплата праці.

ХОМА Д. М.

к.э.н., доцент

ПВУЗ «Університет економіки и предпринимательства», г. Хмельницкий

dmitriy_khoma@ukr.net

**ПРОБЛЕМЫ УЧЁТА И АУДИТА РАСЧЁТОВ ПО ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЕ
В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА**

Целью статьи является унификация проблем бухгалтерского учета и аудита расчетов оплаты труда в современном экономическом кризисе в Украине и конкретизация путей решения этих проблем. В статье рассмотрены показатели минимальной заработной платы и прожиточного минимума. Достижение цели осуществилось путём анализа литературных источников, касающихся этих проблем, и опроса специалистов-практиков по учету и аудиту. Результатом исследования является конкретизация упомянутых выше проблем, их диагностика бухгалтерским учетом и аудитом и предоставление путей их решения.

Ключевые слова: минимальная заработная плата, прожиточный минимум, цена рабочей силы, оплата труда.

KHOMA D. M.

candidate of economic sciences, associate professor

PHEE University of Economics and Entrepreneurship, Khmelnytskyi

dmitriy_khoma@ukr.net

**PROBLEMS OF ACCOUNTING AND AUDIT OF SALARIES' CALCULATIONS
UNDER CONDITIONS OF ECONOMIC CRISIS**

The purpose of the article is the unification problems accounting and audit settlements with payment of labour in today's economic crisis in Ukraine and ways of solving these problems. The article examined indicators of minimum wage and living wage. Achievement was at the expense of analysis literary sources investigating this issue and survey specialists with accounting and auditing. The result of the study is the application of the above mentioned problems, their diagnosis of the accounting and audit, well as ways of solving them.

Keywords: minimum wage, living wage, labour costs, wages.

Постановка проблеми. В різних економічних умовах функціонування суб'єктів господарювання питання обліку та аудиту розрахунків з оплати праці мали окремі проблеми чи-то за умов командно-адміністративної економіки, чи-то за умов ринку, чи-то в умовах сучасної економічної кризи. Проблематикою обліку та аудиту оплати праці займаються чимало відомих вчених-економістів, таких як Пушкар М.С., Задорожний З.В., Крупка Я.Д., Редько О.Ю., Сопко В.В., Фаріон І.Д., Рудницький В.С., Никифорак Я.Д., Никифорак В.А. та

інші. Разом з тим з постійними змінами умов господарювання вітчизняних підприємств, що спричинені економічною кризою, постають нові проблеми обліку та аудиту, у тому числі обліку та аудиту розрахунків з оплати праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел щодо проблематики обліку та аудиту розрахунків з оплати праці дає змогу визначити головне коло питань, які досліджувались фахівцями цієї галузі. Одні з них досліджували проблеми реформування оплати праці в Україні [4], інші – особливості документування операцій з оплати праці [5], створення інтелектуальної системи обліку [6] та особливості трактування поняття «оплата праці» [7]. З огляду на це, необхідно уніфікувати проблеми обліку та аудиту розрахунків з оплати праці з метою надання пропозиції щодо їх вирішення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є уніфікація проблем обліку та аудиту розрахунків з оплати праці в умовах сучасної економічної кризи в Україні та надання шляхів вирішення цих проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні існує проблема оцінки розміру мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму та вартості робочої сили в Україні. Характер причинно-наслідкових зв'язків між працею людини та її результатами знаходить своє відображення у зростанні добробуту, зміні соціального статусу працівників в умовах демократичного суспільства. Можливості формування та реалізація такого типу взаємозв'язків в ринкових умовах визначаються рівнем усвідомлення державою об'єктивної необхідності дотримання їх у процесі формування сучасного господарського механізму.

До першочергових завдань владних структур належить державне регулювання всієї системи організації оплати праці, основою якої повинен бути прожитковий мінімум, оскільки підвищення мінімального розміру оплати праці справляє стимулюючий вплив на її зростання. Прожитковий мінімум заробітної плати повинен забезпечити відтворення робочої сили в умовах нових механізмів ціноутворення. Важливе значення має принцип встановлення розміру мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму як соціального гаранту суспільства. Сьогодні на низькому рівні залишається не тільки розмір мінімальної заробітної плати, але й розмір прожиткового мінімуму, який не забезпечує необхідних для задоволення мінімальних потреб людини, не є стимулом підвищення продуктивності праці.

Бухгалтерам та аудиторам необхідно постійно слідкувати за змінами у прожитковому мінімумі та мінімальній заробітній платі, оскільки від цих величин залежать розмір податкової соціальної пільги при утриманні податку з доходів фізичних осіб, розмір доходу, до якого застосовується податкова соціальна пільга, розмір внесків до Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, що утримуються із заробітної плати працівників тощо.

Вартість і ціна робочої сили безпосередньо пов'язані із заробітною платою; її зміст та сутність в умовах переходу до ринкових принципів господарювання кардинально змінюються. Якщо раніше заробітна плата розглядалась як суто розподільча категорія, то нині в умовах ринкових відносин вона набуває характеру важеля цих відносин і повинна максимально сприяти підвищенню продуктивності праці, ефективності виробництва, розвитку трудового потенціалу та його конкурентоспроможності з метою відновлення стійкого розширеного процесу відтворення в Україні.

Важливим показником економічної стабільності, або економічного зростання на мікро- і макrorівні з соціальної точки зору є рівень заробітної плати. Заробітна плата як економічна категорія має відповідати кільком принципам, зокрема достатності, стабільності, законності джерел виплати, функціональності та відповідності економічним законам.

Відсутність стабільності у виплаті заробітної плати призводить, з одного боку, до соціальних катаклізмів, а з іншого – до звуженого відтворення внаслідок скорочення внутрішнього сукупного попиту. Заробітна плата є найголовнішим джерелом доходів фізичних осіб, отже від її розміру залежить сума сплачених податків, які є джерелом доходів бюджетів різних рівнів.

З огляду на це бухгалтерам необхідно дотримуватись і відстоювати законодавчі тенденції нарахування заробітної плати з метою недопущення оплати праці нижчої за мінімальну заробітну плату, встановлену законодавством. Аудитори повинні акцентувати на цих об'єктах перевірки особливу увагу, оскільки подібні порушення караються органами праці та соціальної політики штрафними санкціями на посадових осіб підприємства.

Обліку та аудиту розрахунків з оплати праці притаманні свої специфічні проблеми. Окремі з них в розрізі обліку та аудиту наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Проблеми обліку та аудиту розрахунків з оплати праці та шляхи їх вирішення в умовах сучасної економічної кризи

Проблема обліку та аудиту розрахунків з оплати праці	Шляхи вирішення в обліку	Шляхи вирішення в аудиті
1. Примусова відпустка за власний рахунок більше ніж 15 календарних днів на рік	Відсутні. Бухгалтер лише констатує в первинних документах факт відпустки. При цьому вся відповідальність лягає на керівництво підприємства	Необхідно перевіряти таблиці обліку робочого часу, накази, що стосуються персоналу підприємства, повідомляти про ці порушення адміністрацію та власників
2. Переведення працівників на неповний робочий день (0,5, 0,25 або 0,1 ставки окладу)	Потрібно ретельно вивчити чинне законодавство щодо можливих наслідків переведення працівників на неповний робочий день. Наприклад, нарахування виплат з тимчасової втрати працездатності, відпускних виплат, вихідної допомоги при звільненні, застосування середнього заробітку до виплат таким працівникам тощо	Необхідно ретельно перевіряти законність і доцільність таких дій, а також правильність складання первинних документів щодо переведення працівників на неповний робочий день (накази, таблиці обліку робочого часу, посадові оклади, колективний договір, положення про оплату праці тощо)
3. Звільнення працівників згідно з чинним законодавством	Необхідно правильно розрахувати компенсацію за невикористану відпустку та суму вихідної допомоги, якщо це передбачено статей КЗпП, за якою звільняють працівника	Аудитор перевіряє первинні документи щодо звільнення працівників та правильність нарахування внесків до Пенсійного фонду та фондів обов'язкового соціального страхування в зв'язку з таким звільненням, правильність розрахунку вихідної допомоги та компенсації за невикористану відпустку працівника
4. Звільнення працівників в порушення чинного законодавства	Відсутні. Бухгалтер лише констатує у первинних документах факт звільнення. При цьому вся відповідальність лягає на керівництво підприємства	Аудитор доводить до відома власників та адміністрацію підприємства про незаконні з точки зору КЗпП звільнення працівників. При цьому також перевіряє правильність усіх розрахунків, пов'язаних із звільненням працівників підприємства
5. Затримка виплати заробітної плати	Відсутні. Бухгалтер лише констатує факт заборгованості з розрахунками з оплати праці виплати в облікових регістрах та статистичних звітах. При цьому вся відповідальність лягає на керівництво підприємства	Аудитору необхідно з'ясувати причини невиконання заробітної плати, попередити адміністрацію та власників про наслідки затримки таких виплат
6. Не проведення індексації заробітної плати	Відсутні. Бухгалтер не індексує доходи працівників, а відповідальність лягає на керівництво підприємства	Аудитору необхідно довести до адміністрації та власників наслідки не проведення індексації заробітної плати працівників, можливі штрафні санкції на посадових осіб за порушення трудового законодавства, з'ясувати причини таких дій

В умовах економічної кризи необхідно краще стимулювати оплату праці. В управлінні стимулювання праці важлива роль відводиться обліку та аудиту. Вважаємо, що облік витрат на оплату праці повинен включати в себе вирішення таких питань:

– обґрунтування структури заробітної плати працівників з уніфікацією призначення

надбавок, доплат, премій тощо;

– розробка контрактної системи оплати праці;

– обґрунтування концепції планування витрат на оплату праці в системі витрат підприємства;

– адаптування вимог діючих стандартів обліку до галузевих особливостей підприємств.

Методика обліку та аудиту витрат на оплату праці в умовах економічної кризи не повною мірою відповідає сучасним вимогам. Вона потребує подальшого дослідження та удосконалення.

Облік витрат на оплату праці повинен забезпечувати:

- контроль за дотриманням штатного розкладу та фонду заробітної плати;
- контроль за раціональним використанням робочого часу;
- своєчасне та достовірне нарахування заробітної плати;
- контроль за використанням виділених на заробітну плату коштів;
- забезпечення споживачів інформацією про працю та заробітну плату;
- виконання умов колективного договору щодо нарахування премій, доплат, надбавок і

т.д.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, дослідження проблематики обліку та аудиту розрахунків з оплати праці в сучасній економічній кризі не повною мірою висвітлене у наукових працях вітчизняних фахівців. В Україні існує проблема оцінки розміру мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму та вартості робочої. Ці проблеми породжують низку дій (з боку керівників і власників підприємств), які спричиняють проблеми обліку розрахунків з оплати праці, а відтак, і аудиту розрахунків з оплати праці. Проблемами обліку та аудиту розрахунків з оплати праці в умовах сучасної економічної кризи є примусова відпустка працівників за власний рахунок, переведення працівників на неповний робочий день, звільнення працівників, затримка виплати заробітної плати, не проведення індексації заробітної плати та компенсацій за невикористані відпустки працівниками. У статті обґрунтовані шляхи вирішення цих проблем, однак, тенденції розвитку економіки України змушують постійно вивчати подібні проблеми та постійно їх досліджувати.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про оплату праці» від 20.04.1995 р. з подальшими змінами та доп. [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
2. Закон України «Про відпустки» від 15.11.1996 р. з подальшими змінами та доп. [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
3. Закон України «Про індексацію грошових доходів населення» від 3.07.1991 р. з подальшими змінами та доп. [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
4. Никифорак Я. Д. До питання реформування оплати праці в Україні / Я. Д. Никифорак, В. А. Никифорак // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету. – Чернівці : АНТ Лтд, 2006. – Вип. I. Економічні науки. – 410 с.
5. Аудит. Методика документування / [за ред. І. І. Пилипенка]. – К. : Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2003. – 457 с.
6. Пушкар М. С. Створення інтелектуальної системи обліку : [монографія] / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2007. – 152 с.
7. Шоляк О. Ю. Соціально-економічний підхід до трактування поняття «оплата праці» / О. Ю. Шоляк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Економіка». – Ужгород, 2007. – Спецвипуск 22. – 401 с.
8. Щирба М. Т. Економіко-правові основи аудиту в Україні / М. Т. Щирба // Світ фінансів. – 2006. – № 2. – С. 102–108.